

QEDİM SUBAR TÜRKLERİ**Dr. Firidun Ağasıoğlu CELİLOV***

Dünyanın qedim medeniyet merkezlerinden sayılan Güney ve Quzéy Azərbaycan torpaqları ve bu erazilerde yaşayan ehali haqqındakı melumatlar son 5 min illik dövrü ehate étse de, Azərbaycan tarixçileri bugüne qeder hemin melumatların araşdırılmasına bigane qalmışlar. Xüsusile, éradan qabaq III-II minillikeri ehate éden yazılı qaynaqlar Azərbaycan alimleri terefinden öyrenilmemiş, yalnız bu barede xarici tedqiqatçıların fikirlerinden behrelenmişler. Bunun başlıca sebebi Azərbaycan tarixine aid qedim menbelerin şumér, akkad, élam kassi ve hurri dillerinde olması ve bizde bu senedleri oxuya bilen mütexessislere qıtlığıdır. Halbuki, qedim ölü diller üzre mütexessiss hazırlamaq üçün 5-10 il kifayet idi. Bu baxımdan, Azərbaycanın qedim tarixini azerbaycanlı alimin tedqiq étmesi üçün xarici mütexessislere devet étmekle, BDU Şerqşünaslıq fakültesinde qedim sami dilleri ve şumér, élam, hurri-urartu dilleri üzre ixtisas bölmelerinin açılması ve buradakı telebelerin müvafiq ölkelerin univérsitetlerine ézam olunması meselesi Azərbaycan élmü üçün texiresalınmaz problémlerdendir. Bu kiçik haşiyeni ona göre vacib saydıq ki, müsteqiliyini qazanmış, lakin séparatçı étnik münasıfe neticesinde torpaqları zebt olunmuş şekilde qarşıdaki III minilliyeye daxil olmaqda olan xalqımız qedim çağlardan günümüze qeder öz tarixi kéçmişini haqqında heqiqetleri bilmelidir.

Qedim Azərbaycan erazilerinde xüsusile, Urmu gölü hövzesinde é.e. III-II minillerde yaşayan arattalılar, subarlar, turuklar (türkler), lulu ve qutiler haqqında az da olsa, şumér ve akkad dilli menbelerde melumatlar vardır. Adı çekilen tayfalar hemin erazilerde zaman-zaman dövlet qurmuş, qonşu ölkelerle münasibetde olmuşlar. Azərbaycan xalqının soykökünü teşkil éden bu tayfaların hamısından bir meqalede söhbet açmaq mümkün deyil, burada yalnız subar boyları (tayfaları) haqqında bezi melumatlara toxunacağıq. Sonralar bütöv Avrasiyaya yayılan subarlar tekce Azərbaycan xalqının déyil, türk xalqlarından bir néçesinin de formallaşmasında iştirak étmişler. Subarlar haqqındakı melumatlar 5 min il arası kesilmeden davam édir. Melum olur ki, onların bir qismi é.e. II. minilin ortalarında Sibire qeder gétmiş, iki min il sonra subarsoylu boylar yéniden Xezerin üstünden Ata yurda qayıtmışlar.

* Asya Üniversitesi Öğretim Üyesi, Bakü.

